

URBANISTIČNA UREDITEV LOKE

Urbanizem je načrtno urejevanje mest in naselij. Nepravilna je misel, da je urbanizem projektiranje iz moderne dobe. Načrtno urejevanje mest in ekonomiko zazidalnih površin so poznali že stari narodi pred našo ero. Odkrivanje starih mest nam kaže, da so naši predniki upoštevali stroga načela takratne urbanizacije. Vsako zgodovinsko obdobje se odraža v načinu urejanja naselij in mest. To urbanistično dediščino moramo hraniti, da bomo mi in naši zanamci poznali delo preteklosti.

Tudi naše mesto spada med zgodovinske spomenike. Škofja Loka je eno najstarejših mest Kranjske, saj bo leta 1975 praznovala 1000-letnico svojega obstoja. Zazidalna slika starega jedra kaže, da se je mesto najmočneje razvijalo v 12. in 13. stoletju.

Današnja doba ima druge pogoje in drugačne zahteve. Proces urbanizacije je trajen ter mora biti stalen. Vsaka doba da naselju svoj pečat.

1. Izdelava urbanističnega programa

Z urbanizacijo našega mesta se je do danes ukvarjalo že več projektantov. Pred drugo svetovno vojno je prvi načrt izdelal inž. Emil Navinšek. Takoj po vojni sta bili izdelani dve manjši študiji, od katerih je eno napravil inž. arh. Dušan Petek, drugo pa pisec tega članka. V prvi številki Loških razgledov leta 1954 je bil natisnjen daljši članek »Urbanistična ureditev Loke v očeh njenih prebivalcev«, ki ga je napisal Marijan Masterl. Ta je temeljito in strokovno obdelal vse urbanistične probleme našega mesta. V isti številki Loških razgledov je prav tako Marijan Masterl opisal cestno omrežje in prometna vozlišča v Škofji Loki.

Leta 1960 smo se lotili dokončnega urbanističnega programa. To nalogo je prevzel Projektivni atelje v Ljubljani. Glavni projektant je bil inž. arh. Stane Kovič, sodelovali pa so: Karel Mržek, Vida Plankar, Stanko Polajner in Iztok Mlakar. Pri izdelavi tekstovnega dela elaborata so sodelovali vsi člani urbanističnega sveta. Pregled škofjeloške preteklosti je napisal dr. Pavle Blaznik.

Celotni urbanistični program je bil skrbno obdelan in obstaja iz dveh knjig. Prva knjiga, ki vsebuje 245 tipkanih strani, obravnava prirodne pogoje, prirodna bogastva, gravitacijska območja, loško preteklost, ekonomski potencial, splošno karakteristiko gospodarskih ustanov, celotni prometni problem, demografske analize, družbeni standard ter družbene, prosvetne, kulturne in socialno-zdravstvene ustanove.

Druga knjiga vsebuje ves načrtovalni material, in to: karto seizmičnih področij SR Slovenije, gravitacijsko območje, cestno omrežje, oskrbo s pitno

vodo, analizo zazidalnih površin, variante stanov, graditve, coning, vodovodno omrežje, kanalizacijsko omrežje, prikaz širjenja mesta po obdobjih, morfološki prikaz in etapni načrt razvoja.

Vsa ta urbanistična dokumentacija je bila izdelana do maja 1965. Še istega leta jeseni sta Občinska skupščina in Svet za urbanizem razobesila celotno dokumentacijo na ogled prebivalcem Loke.

V tem času je bila tudi javna tribuna, na kateri se je celotni elaborat tolmačil meščanom ter kritično obdelal. Kakih bistvenih pripomb, ki bi vplivale na spremembo tega programa, ni bilo.

Tako je naše mesto končno dobilo svoj urbanistični program, ki načrtno predvideva sistematični razvoj za 50 let. Urbanistični program je okvirni načrt, ki daje smernice bodočega razvoja in ureditve. Ta program pa ne sme biti togi zakon, ki ne bi dopuščal nikakih sprememb ali dopolnitev. Osnovna naloga tega programa je zbirka vseh obstoječih statističnih podatkov, ki so v določenem zaporedju zbrani v prvi knjigi, ter bodoči predvideni razvoj v demografskem, gospodarskem, industrijskem in prometnem pogledu.

2. Demografska analiza

Eden od glavnih osnov za izdelavo urbanističnega programa je demografska analiza, to je gibanje števila prebivalcev. V zadnjem desetletnem obdobju je bilo ugotovljeno:

a) naravni prirast kaže ugodno tendenco navzgor, vitalnost prebivalstva ni problematična.

b) migracija prebivalstva, to je priseljevanje in izseljevanje.

c) v preteklih šestih letih znaša naravni prirast v občini Škofja Loka povprečno letno 1,2%. Na Gorenjskem je v tem obdobju znašal povprečni prirast 1,25%, torej za malenkost večji.

Po statističnih podatkih na osnovi ljudskega štetja v letih 1948, 1955 in 1961 je bilo v mestu ter njegovem predmestju tole število prebivalcev:

	Obdobja		
	1948	1955	1961
Škofja Loka-mesto	2900	3585	5567
predmestje	2862	5499	4140
skupno	5762	6882	7507

Iz gornjih podatkov je razvidno, da je raslo število prebivalstva v predmestjih, kjer je rasel stanovanjski fond v družbeni in individualni gradnji. Samo mesto v svojem starem strnjemem volumnu ni moglo sprejemati novih prebivalcev. Ti dve dejstvi: hitra gradnja individualnih naselij v predmestjih, to je Demšarjevo predmestje, Zabrajda, Stara Loka, ter koncentracija prebivalstva — sta zahtevali, da se čimprej lotimo regulirane ureditve, planske gradnje večjih stanovanjskih objektov, racionalnega izkoriščanja še razpoložljivih površin in ekonomičnejše gradnje komunalnih naprav (vodovoda in kanalizacije) ter energetskega omrežja.

Ti demografski podatki so bili osnova, da smo izračunali povečanje števila prebivalstva za bodočih trideset let. Ta račun nam da sledeča predvidevanja:

	Obdobja		
	1953	1961	1991
Mesto in predmestje	6882	7507	15.620

Ta račun je dal urbanistu in ekonomistu osnovo za določevanje potrebnega števila stanovanj, stanovanjskih površin, zazidalnih površin ter velikost stanovanjskih objektov. Nadalje se na osnovi števila prebivalstva in conskih površin določi tudi potrebna kapaciteta tercijalnih dejavnosti, to so živilske in ostale trgovine, obrtne in servisne delavnice, gostinstvo, menze, lokalni promet, PTT itd. Število prebivalstva in velikost zazidalnih površin daje podlago za dimenzioniranje in načrtovanje glavne vodovodne ter kanalizacijske mreže in električnega omrežja. Poleg teh osnovnih objektov je potrebno določiti šolske centre, vzgojnovarstvene ustanove, objekte zdravstvenega in socialnega skrbstva. Nato sledi določevanje števila skupnih garaž, ki zahtevajo ogromne zazidalne površine, in parkirnih prostorov. Na kraju pa je treba tudi predvideti kraj in velikost pokopališča.

3. Ekonomski potencial

Proizvodni in industrijski potencial ustvarja narodni dohodek in finančni vir za prosperiteto mesta in bližnje okolice. Če je industrijska kapaciteta zadostna in če se potencial proizvodnje večja, se ustvarja potreba po delovni sili, dotok prebivalstva se večja, narodni dohodek raste, mesto ima ekonomsko prosperiteto.

Vsak razvoj industrije je odvisen: 1. od surovinskih virov, 2. od zahtev tržišča, 3. od neoddaljene delovne sile in strokovnih kadrov, 4. od ugodnih prometnih zvez (ceste, železnice), 5. od možnosti širjenja.

Zgodovina našega mesta pripoveduje o močno razviti obrti. Te obrti so bile klobučarstvo, glavnikarstvo, kolarstvo in kovaštvo ter mlinarstvo. Od vseh teh obrti je ostalo klobučarstvo, ki se je prelevilo v industrijski obrat. Zaledje gozdnih površin Jelovice je ustvarilo dva močna industrijska obrata, to sta Jelovica in Gradis (lesni obrat). Razpoložljiva in cenena delovna sila je po prvi svetovni vojni povzročila ustvaritev Gorenjske predilnice. Po drugi vojni je iz kadra bivše tovarne »Schneider« nastala moderna proizvodnja hladilne opreme — LTH. Začetki tovarne Odeja so tudi izpred druge svetovne vojne. Z modernizacijo se je ta obrat povečal. Leta 1955 je bilo ustanovljeno elektriško podjetje Elra, ki je iz servisnih uslug postalo močna industrija, ki danes zaposluje 240 delavcev. Prometne zahteve, prevoz ljudi v obe dolini, proti Ljubljani ter Gorenjski so ustvarile močno transportno podjetje Trans turist. V zadnjih letih je iz obrno krojaškega podjetja nastal industrijsko konfekcijski obrat »Kroj«. Potrebe po gradbeni dejavnosti za stanovanjsko in industrijsko gradnjo so ustvarile pogoje za ustanovitev gradbenega podjetja SGP »Tehnik« s projektivnim birojem.

V letu 1963 in 1964 znaša bruto proizvodnja v škofjeloški občini:

1963	26.446 milijonov din
1964	33.131 milijonov din

Porast bruto proizvodnje znaša v tem obdobju 25 %. V masi bruto produkta je najmočnejša industrija, ki zajema 62 % celotne kvote.

Bruto proizvod po posameznih panogah znaša:

Panoga	1965	1964
Industrija	16.798.472	20.506.681
Kmet. družb. sektor	2.286.807	2.651.601
Kmet. priv. sektor	2.104.947	2.491.000
Gozdarstvo	195.054	555.974
Gradbeništvo	481.988	718.100
Promet	808.472	1.151.047
Gost. družb. sektor	206.689	252.722
Gost. privat. sektor	55.095	95.806
Trgovina	597.085	744.155
Obrt. družb. sektor	1.751.892	2.476.824
Obrt. zasebni sektor	329.600	592.550
Komunala	298.456	355.757
Zavodi	556.070	781.180
Skupaj	26.446.585	35.151.156

Op.: Pri gradbeništvu je upoštevati samo bruto produkt v domači občini.

Narodni dohodek v tem obdobju znaša:

Panoga	1965	1964
Industrija	5.655.267	7.950.408
Kmet. družb. sektor	450.185	407.784
Kmet. zaseb. sektor	1.355.147	1.656.000
Gozdarstvo	144.784	251.196
Gradbeništvo	155.521	265.055
Promet	555.499	548.512
Gost. družb. sektor	85.489	96.585
Gost. zaseb. sektor	26.554	50.112
Trgovina	451.880	608.964
Obrt. družb. sektor	769.589	1.157.026
Obrt. zaseb. sektor	145.200	127.500
Komunala	147.242	171.529
Zavodi	320.495	454.552
Skupaj	9.998.628	15.729.821

Za urbanizem je važen investicijski potencial. V letih 1965 in 1964 je bilo skupno investirana

1965	1.225 milijonov din
1964	2.407 milijonov din

V tem obdobju so investicije imele tole strukturo:

	1965	1964
Gradbeni objekti	28 %	45 %
Oprema	67 %	51 %
Ostale investicije	5 %	4 %

V loški občini je bilo v teh dveh letih zaposlenih:

1965	7.011 ljudi
1964	7.554 ljudi

to je 7,8 % porasta v enem letu.

Ti podatki kažejo, da je potencial industrijskih ter terciarnih dejavnosti v stalnem porastu. V urbanističnem programu je potrebno predvideti rezervat za povečanje obstoječe industrije, za gradnjo novih obratov ter rezervat za ostale dejavnosti.

Rezervat za industrijo je v neposredni bližini železniške postaje. V zadnjih 10 letih se je industrija na tem območju znatno razširila. Nikakor pa ni možno vso industrijo centralizirati na enem območju. Obrat Šešir, del LTH, Odeja, Kroj in mesna predelava so na področju starega mesta. Selitev teh obratov v industrijsko cono zahteva velika finančna sredstva. Urbanizem se mora pečati tudi z ekonomiko ter ne more postavljati zahtev, za katere so potrebna velika finančna sredstva, narodni dohodek bi pa ostal nespremenjen.

4. Cestno omrežje

Porast prebivalstva in ekonomski potencial proizvodnje ter ostalih dejavnosti ustvarja gospodarsko vitalnost mesta. Zgoraj navedeni podatki o naseljenosti prebivalstva in industrijski proizvodnji dajo urbanistu potrebne osnove za določevanje posameznih con, to je mestnega jedra — city, cono naselij in cono industrije. Cono naselij je potrebno razdeliti v mestne soseske in četrti. Kot prvo je potrebno rešiti glavno cestno omrežje, to so:

- tranzite, ki so na obronku celotnega naselja,
- vpadnice v mesto,
- glavna mestna magistrala.

Tranzite so ceste, ki vodijo tovorni in osebni promet mimo mesta. Tranzitni promet ne sme obremenjevati in ovirati mestnega življenja. Vpadnice so povezava tranzitnih cest s središčem mesta. Glavna mestna magistrala pa prevzema ves mestni promet ter povezuje celotno zazidalno območje.

Škofja Loka je po svoji teritorialni legi prometno zelo važno križišče. Naše mesto je imelo že v preteklosti vlogo velikega križišča. Iz te točke se cepijo ceste v naslednje glavne smeri:

- a) proti Ljubljani in dalje proti vzhodu,
- b) preko Jeprce proti Mariboru in dalje na Dunaj,
- c) preko Kranja, Gorenjske proti Salzburgu in Münchnu,
- d) skozi Poljansko dolino proti Trstu in Furlaniji,
- e) skozi Selško dolino v Bohinj in Baško grapo na Primorsko.

Te smeri so bile že v preteklosti dobro izkoriščane. Na tem važnem križišču se je razvila naselbina — Škofja Loka.

Pri izdelavi urbanističnega programa je upoštevati vse navedene prometne smeri ter določiti prometno obremenitev sedanjih cest. Po podatkih, zbranih pri skupnosti Cestnih podjetij SRS, so imele posamezne cestne smeri tole dnevno obremenitev:

	1960	1962
Skofja Loka—Jeperca	2865 t	3852 t
Skofja Loka—Kranj	2210 t	2477 t
Poljanska dolina	1598 t	1706 t
Selška dolina	1596 t	1641 t

Po sedanjih ugotovitvah raste obremenitev letno 12 do 20 %. Iz tega sledi, da se vsakih pet let obremenitev podvoji. Po sedanjih verjetnostnih računih se bo v 50 letih prometna obremenitev cest povečala 10-krat. Ti podatki zahtevajo resno študijo trasiranja glavnega cestnega omrežja. Hitro naraščanje prometa ter povečanje teže in nosilnosti vozil določa zelo zahtevne cestne elemente, to so: dvopasovne ceste, primerne širine cestišč, veliki radiji pri zavojih in lagodni vzponi.

Tranzitni promet mora teči zunaj zazidalnega področja, vpadnice pa morajo potnika po najkrajši poti pripeljati v mesto in iz njega.

Analiza dnevnih cestnih obremenitev kaže, da je najmočnejši promet na relaciji Loka—Jeperca ter Loka—Kranj, kar je popolnoma razumljivo. Projektant je predvidel, da se vse te štiri smeri združijo v glavnem križišču, v katerem se stikajo vse vpadnice in mestna magistrala. Glavno križišče bo v Starem dvoru na kraju sedanjega odcepa v Kranj. Odcep v Poljansko dolino bo južno od tega križišča, odcep proti Kranju pa severno. Tranzitna cesta v Poljansko dolino je predvidena mimo vasi Suha preko Sore, skozi Puštal, preko Poljanščice, skozi Viršk v Poljansko dolino. Tranzitna cesta v Selško dolino je trasirana od navedenega križišča preko Sušice, severno od Kamnitnika in Stare Loke proti Soteski in dalje v Železnike. Vpadnica iz Ljubljane preko Jeprce ostane nekako na sedanji trasi z določenimi spremembami skozi vas Godešič; pri sedanjem kmetu Krajniku zavije proti severu na glavno križišče. Prav tako ostane vpadnica iz Kranja na sedanji trasi.

V tem projektu je tudi predvidena direktna povezava obeh tranzitnih cest v dolini skozi mesto. Ta povezava služi turistom, ki bodo prihajali iz obeh dolin v mesto. Ta trasa poteka od Zabrajde, kjer je predviden odcep v mesto, po cesti v gornji Karlovec, skozi predor pod gradom, preko Selške Sore, mimo Kapucinske cerkve in Novega sveta, zapadno od stanovanjske zgradbe Dolenc, preko novega naselja v Stari Loki proti severu, kjer bo za Kamnitnikom priključek na tranzito v Selško dolino. Pri sedanjem kapucinskem samostanu bo sekundarno križišče, to je povezava med zgoraj navedeno tranzito skozi mesto in magistralo mesto—kolodvor.

Magistrala mesto—kolodvor mora biti dvopasovna, v sredini z zelenim pasom ter ob krajeh s stezo za kolesarje in pešce. Taka magistrala zahteva skupno z obrobni zelenim pasom celotno širino 55 m. Trasa mestne magistrale ostane na istem mestu.

Pri prvem določevanju glavnega cestnega omrežja so nastali težki problemi, a so se na osnovi proračunskih podatkov dokončno razčistili. Danes je mnogim meščanom projekt cestnega tranzitnega omrežja in glavne magistrale še utopiija. Toda prepričani naj bodo, da današnji izredno hitri porast tovarnega in osebnega prometa ter nujna povezava z deželami preko meja ter slovensko prestolico zahteva takšno rešitev in tako širokopotezne cestne elemente. Zavedati se je treba, da bo družba morala za urejevanje in gradnjo novih cest vložiti velika sredstva.

5. Stari in novi center mesta

Razvoj mesta zahteva razširitev centra. Stari center — »Plac« — je spomeniško zaščiten, zato mora ostati tak, kot je. Razširitev je možna edinole z gradnjo novega središča. Pri tem je upoštevati tele pogoje:

a) stari center ne sme odmrtni, temveč ga je potrebno poživiti,

b) novi center mora biti organsko in po najkrajši razdalji povezan s starim.

Stari mestni center bo povezan preko Selške Sore mimo tržnice in avtobusne postaje z novim središčem. Tako je ustvarjena najkrajša povezava med starim in novim središčem. Poleg določitve novega centra je bilo potrebno izdelati program razvoja starega in novega središča. Na »Placu« naj bi ostale vse dosedanje trgovine, pojačano gostinstvo, turistična pisarna ter politične ustanove. V novem središču bi bila upravno politična zgradba, banka, hotel in trgovski objekt. Južno mejo novega centra naj tvori sedanja avtobusna postaja. Zahodno bo šolski center. Dostop do teh dveh centrov mora biti za pešce varen. Zato je predviden podhod pod glavno magistralo mesto — kolodvor.

Stari del centra »Plac« je izredno lep spomenik urbanistične kulture srednjega veka. Zato ga je potrebno varovati ter samo restavrirati. Vsa obnovitvena dela so pod kontrolo Zavoda za spomeniško varstvo ter Loškega muzeja.

Ko že omenjam šolski center v centru mesta, moram povedati, da bosta dva šolska centra. Glavni z osnovno šolo, gimnazijo, vajeniško in ekonomsko šolo bo v novem mestnem centru. Drugi šolski center bo v Otampelu, t. j. v industrijskem naselju.

6. Stanovanjske cone

Po računski domnevi ter današnjih statističnih podatkih bo naše mesto imelo 1991. leta 15.600 prebivalcev. To število lahko razdelimo v dve glavni coni:

— Strogi mestni predel od Vincarjev do Plevne ter od Zabrajde do severno za Kamnitnikom lahko sprejme na sedanjih in bodočih zazidalnih površinah 13.400 prebivalcev.

— Industrijska cona, to je Stari dvor, Otampel in Grenc pa lahko sprejme 2.200 prebivalcev.

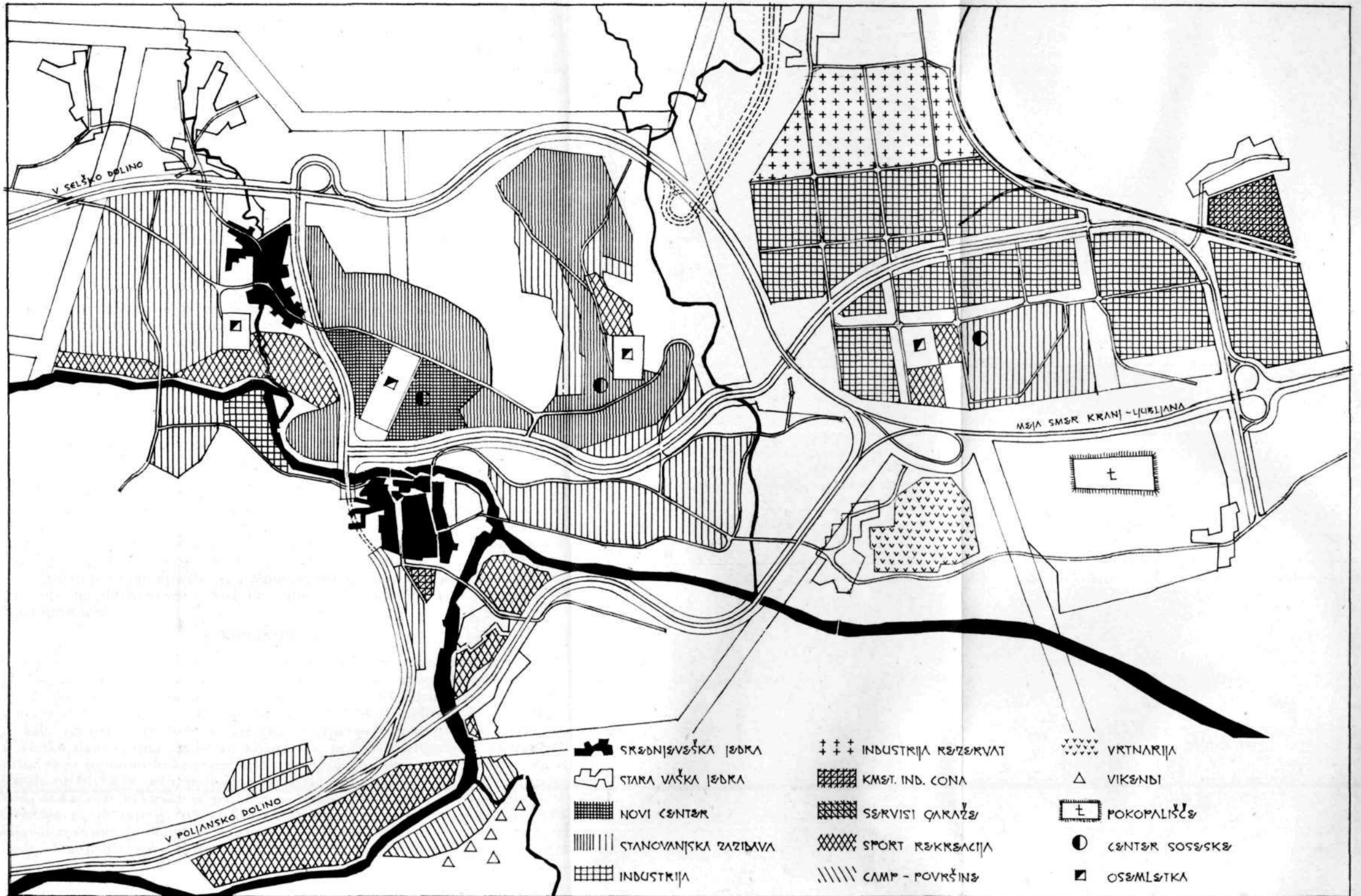
— Za to število prebivalcev je potrebno 4.540 stanovanj ali 266.540 m² stanovanjskih površin.

V času izdelave urbanističnega programa je imelo

mesto	1.015 stanovanj	50.409 m ² stan. površin
okolica	911 stanovanj	49.555 m ² stan. površin
skupno	1.926 stanovanj	99.744 m ² stan. površin

Iz teh podatkov je razvidno, da je treba v 30 letih zgraditi 2.414 stanovanj oziroma ustvariti 166.796 m² stanovanjskega fonda. Poleg planirane gradnje v dobi 30 let je še potrebno za vsako leto po 1 % amortizacije obstoječega stanovanjskega fonda, kar znese 575 stanovanj. Po tem računju je potrebno v 30 letih zgraditi skupno 2.989 stanovanj ali povprečno letno 100 stanovanj.

Razpoložljive zazidalne stanovanjske površine so: novi predel Stare Loke, severni del novega centra, vzhodno od Demšarjevega predmestja, Vincarje, severni predel nad Plevno, Otampel — Stari dvor.

Te razpoložljive zazidalne površine je treba ekonomično izrabiti, tako da dosežemo gostoto 250 prebivalcev na hektar. Poleg stanovanj je potrebno tudi predvideti rezervate za garaže osebnih vozil. V bodočih tridesetih letih bo po predvidevanjih potrebna na tri stanovanja ena garaža, torej skupno 1.450 garaž in parkirnih prostorov. Vsaka soseska, v našem mestu jih je pet, mora imeti svoj preskrbovalni center.

7. Rekreacija in zelene površine

Mesto s 15.600 prebivalci mora imeti večji rekreacijski in športni center. Rezervat za centralno športno igrišče je na travnikih v Viršku. Te površine so za stanovanjsko naselje neuporabne, zaradi zajetja pitne vode pa zaščitene. Te površine je možno dobro izkoristiti za osrednji stadion in za igrišča. Dosedanje športno igrišče v Puštalu bo še vedno služilo za športne igre (košarko, roket) ter ob priliki večjih prireditev za ogrevanje moštev. Prav tako so predvidena še igrišča na Podnu, za Kamnitnikom in v Otamplu poleg šolske zgradbe.

Na obronkih mesta, to je na Kranclju, na obeh Kamnitnikih, ob potoku Sušica, na Stenu in Štajngrufu, so zaščitene zelene površine, ki morajo ostati nezazidljive.

8. Stari del mesta

Stari del mesta s Placem, Lontrgom, Grabnom ter okoli župne cerkve, Homanove hiše in kisarne je stari del Loke, ki je bil obdan s srednjeveškim zidom. Tudi tega je treba zaščititi kot kulturno zgodovinski spomenik. I očani se mnogokrat ne zavedamo, kako izredno lep, zgodovinsko urbanistični spomenik je to. Fasade in pročelja je potrebno restavrirati po navodilih strokovnjakov za kulturno zgodovinske spomenike. V tem pogledu je bilo v zadnjih desetletjih mnogo storjenega. Mnogo pročelij je bilo že restavriranih, čaka pa nas še mnogo dela. Eden od izredno važnih objektov je Homanova hiša s teraso. Nujno je odstraniti težki masiv — trikotnik — pred hišo ter izdelati teraso, ki se bo prilegala Homanovi hiši, obenem pa bo služila slaščičarskemu obratu. Tudi vhod v slaščičarno je treba preurediti v staro obliko.

Naslednja nujna ureditev je pešpot od sedanje občinske zgradbe za Martinovo hišo na glavni grajski vhod. Prav tako težko čaka ureditve pročelje stare Martinove hiše.

9. Komunalne naprave

Naše mesto je imelo v preteklosti dobro urejene komunalne naprave. Danes smo pa močno zaostali v obnovi in modernizaciji teh naprav.

Loški vodovod je bil zgrajen leta 1902. To je bil eden prvih vodovodov v gorenjskih mestih. Ta mreža je bila leta 1955/54 obnovljena. Že pred vojno je bilo zgrajeno črpališče v Viršku. Zajetja vode pod Sv. Lovrencem ter v Viršku dajo skupno 22 l/sek., to zadošča za 7000 prebivalcev. Ta količina pitne vode trenutno še krije sedanjo potrošnjo. Zavedati pa se moramo, da se število prebivalcev večja, potrošnja na osebo raste, staro omrežje je dotrajano, voda iz kaptaze v Viršku se pa bakteriološko slabša (vpliv naselja Zabrajde). Gradnja novih zajetij vode v Hotovljah nad Poljanami se je pričela 1964. Glavni cevovod do Poljan je že zgrajen. V Hotovljah so trije močni izviri, ki dajo ob suši 85 l/sek., kar zadostuje za 24.000 prebivalcev. Ta zajetja bodo

napajala z vodo vse vasi in naselja od Poljan do Loke in od Loke do Žabnice. Investicij ne smemo zavlačevati, ker bo zaradi hitrega slabšanja bakteriološke čistoče v Viršku Loka lahko lepega dne brez pitne vode.

Kanalizacija starejših mestnih predelov danes ne ustreza več. V novih zazidalnih področjih so kanalizacijski vodi novi. Del glavnega zbiralnega kanala v Demšarjevem predmestju je že zgrajen. (Danes se stekajo vse fekalije v Selško in Poljansko Soro). Konfiguracija terena celotnega zazidalnega področja je močno razgibana. Zato je kanalizacijsko omrežje precej komplicirano. Urbanistični program predvideva pet glavnih sistemov, in sicer:

- I. sistem: Staro mesto, Zabrajda in Demšarjevo predmestje.
- II. sistem: Novi svet in Stara Loka.
- III. sistem: Novi mestni in šolski center, naselje nad Plevno in pod njo.
- IV. sistem: Naselje Puštal.
- V. sistem: Trata, Stari dvor, Otampel.

Vsi ti sistemi se morajo združiti v čistilni napravi, ki mora odpadne vode biološko in bakteriološko očistiti, tako da v Soro odteka prečiščena odpadna voda. Tudi industrijske odplake se bodo stekale v čistilno napravo, kjer bodo očiščene.

Pokopališče je svojstven problem našega mesta. Sedanje pokopališče bo po končani stanovanjski gradnji v Stari Loki ter v severnem delu novega centra v sredini naselja. Zato novi urbanistični program predvideva premostitev grobišča proti vzhodu, to se pravi na Hudo polje ali jugozapadno od vasi Godešič. Ni lahko določevati lokacijo za pokopališče. Za 16.500 prebivalcev je po normativih potrebno 21.500 m² grobišča. K tej površini je še prišteti parkirni prostor za avtomobile. Pokopališče pa ne bo služilo samo 50 let, temveč daljše obdobje. Po računu za obdobje bodočih 75 let bi bilo potrebno 59.000 m² za grobišče ter 8000 m² parkirnega prostora. Poleg zadostne površine je potreben tudi pravilen geološki sestav zemljišča. Zemlja ne sme biti poplavno področje. Do danes je bilo predloženih že več variant. Dokončne odločitve še ni.

10. Zaključek

Izdelava urbanističnega programa je obsežno delo. Pri tem programiranju morajo sodelovati vsi strokovnjaki in gospodarstveniki kraja ter celotno prebivalstvo. Pravilno je, da pri reševanju tako velike in obširne naloge nastaja čim več predlogov. Ni samo estetika in arhitektonika osnova urbanizacije, upoštevati je treba tudi ekonomiko. Ekonomika v urbanizmu pa ne sloni samo na ceni investicij, temveč tudi na pravilni in varni izrabi prostora, na pravilnih supozicijah bodočega razvoja mesta, na ustreznih rešitvi cestnega in komunalnega omrežja ter na razvoju gospodarskega potenciala.

Naloga urbanističnega programa je, da se določijo rezervati za važne objekte, to so ceste, komunalna omrežja, šolski in preskrbovalni centri, industrijska ter stanovanjska področja. Gospodarski potencial kraja pa določa čas uresničitve.

Pri izvajanju urbanističnega programa ne smemo pozabiti, da bo leta 1975 naše mesto praznovalo častitljivo obletnico — 1000 let obstoja. Za to obletnico moramo naše mesto pripraviti tako, da bo del urbanističnega programa — novi mestni center — dograjen.

Vsi poznavalci našega mesta priznavajo, da je bilo v zadnjih 10 letih mnogo ustvarjenega. Samo bežen pregled teh objektov nam mnogo pove.

Ti objekti so: rekonstrukcija ceste mesto—kolodvor, mostova pri Šeširju in preko Sušice, ureditev Grabna, naselje Novi svet in Otampel, kino dvorana, kopališče, tržnica z betonsko brvjo, šola Trata, mnogo prenovljenih in novih lokalov, ureditev muzeja itd.

Res je, da nekateri urbanisti in strokovnjaki kritizirajo neke predele, češ da so se stihijsko in neprogramsko razvili. Toda to se dogaja v vseh mestih. V Loki lahko trdimo, da hitri neprogramski razmah po vojni še ni napravil prevelike škode. Očuvale so se površine severnega predela, katere sedaj načrtno zazidujemo. Očuvan je kompleks, ki bo služil novemu centru. Neprižadete pa so površine za nove stanovanjske soseske in industrijska cona.

Tudi stari del mesta je pravilno ohranjen. V zadnjih petnajstih letih ni bila napravljena nikaka škoda na zgodovinskih objektih. Pri tem ima velike zasluge slovenski mojster profesor arhitekt Plečnik, saj je s svojimi naveti pomagal restavrirati fasade, portale, hodnike in arkade. Njegov mojstrski pogled je odkril marsikak zapuščen detajl, katerega mlajša generacija ni opazila. Izkazoval je veliko ljubezen našemu mestu ter je bil stalno pripravljen sodelovati. Njemu in njegovim učencem gre velika zahvala pri ohranjanju loških arhitektonskih spomenikov.

Urejanje in gradnja naše »pisane Loke« ni lahka naloga. Pri tem ustvarjanju morajo sodelovati vsi Ločani. Pri reševanju urbanističnih problemov je treba osebne koristi postaviti na drugo mesto ter gledati celotno, ne pa ozko in zaprto.

R é s u m é

L'AMÉNAGEMENT URBANISTE DE ŠKOFJA LOKA

L'auteur étudie d'abord l'évolution des efforts pour l'aménagement urbaniste de Škofja Loka sous ses deux aspects: la conservation de l'ancien centre médiéval de la ville, et les principes de l'urbanisation moderne et de la croissance actuelle de la ville. Le programme et le plan pour l'évolution de Škofja Loka dans les trente ans à venir fut élaboré et adopté en 1960—1965. L'auteur présente, à titre d'information, quelques données puisées dans les riches matériaux réunis dans ce but, et concernant l'analyse démographique, le potentiel économique, le réseau routier, le centre ancien et le centre nouveau de la ville, les zones d'habitation, les surfaces vertes et les zones de récréation, la restauration du noyau médiéval de la ville, les services municipaux, etc. L'article est complété par une esquisse de l'aménagement urbaniste de Škofja Loka.